

УДК 349.41

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ
ГОСПОДАРСТВО СУБ'ЄКТАМИ ПРАВА ТОВАРНОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА****РЕЗНІЧЕНКО С. Б.,**

аспірантка відділу земельного, аграрного та екологічного права Інституту держави і права імені В.М.Корецького НАН України, м. Київ. Україна

Стаття присвячена дослідженню особливостей розвитку інноваційних процесів у сфері сільського господарства, висвітленню питання діяльності суб'єктів права товарного сільськогосподарського землекористування на розвиток правовідносин щодо охорони й використання сільськогосподарських земель та проблемам реалізації інновацій в сільському господарстві України.

Ключові слова: *інновації, сільськогосподарське виробництво, суб'єкти землекористування, агрохолдинг.*

Проведення в Україні земельної реформи, початок якої збігся з початком 90-х років ХХ ст., закономірно привів до виникнення в нашій країні земельного ринку. Як зазначає Кулинич П.Ф., зародження ринку земель пов'язане з кардинальними змінами у земельному законодавстві, насамперед з введенням інституту права приватної власності на землю як основною юридичної ознаки принципу плюралізму форм земельної власності [1, ст. 270].

Варто відмітити, що в період подолання кризи в Україні актуальним є питання розвитку інноваційних процесів у сфері сільського господарства. Особливо важливим є залучення інноваційних технологій при здійсненні

підприємствами зовнішньоекономічної діяльності. Основною проблемою при цьому є підтримка науково-технічного і освітнього потенціалу на належному рівні та постійне фінансування проектів розвитку інноваційної діяльності.

Інноваційний розвиток України досліджували багато вітчизняних авторів. Серед них можна виділити Л.Гаман, І.Павленко, Д. Кокоріна, М. Згуровського, В. Семеновенка та інших наукових діячів, що приділяють увагу розвитку інноваційної діяльності та її необхідності для розширення виробництва при виході на світовий ринок.

У сільському господарстві термін «інновація» визначається як «нагромадження нових знань, матеріалізованих у вискоелективних ощадливих технологіях, технологічних елементах створених у наукових установах, визнаних доцільними для застосування в практиці, що забезпечують підвищення економічної та соціальної ефективності суспільного виробництва»[2].

Інновації виступають головною умовою економічного зростання сільського господарства на якісно новій основі. Вони є матеріальною основою підвищення економічної ефективності виробництва продукції зокрема та ефективності господарювання галузі в цілому.

Необхідно усвідомити, що подальший розвиток та впровадження інновацій у сільське господарство є одним із стратегічних пріоритетів ефективного господарювання в аграрній сфері. Як відзначив М.В. Зубець: «Стратегічним напрямком розвитку сільського господарства України, стає перехід від доктрини «розвитку навздогін» до доктрини «розвитку на випередження», в основу якої має бути покладена інноваційно-технологічна модель» [3].

Слід погодитись з думкою Федуняк Т. про те, що актуальність впровадження інноваційної моделі розвитку визначається процесом реформ в сільському господарстві, орієнтацією його на ринкові відносини та активізацію процесу диверсифікації у світовий ринок [4].

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року [5] також передбачено перехід сільського господарства на інноваційно-інвестиційну модель розвитку.

Результати впровадження інновацій віддзеркалюються в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій.

Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються.

Зокрема, Чемерис І. виділяє такі основні особливості інноваційного процесу в агропромисловому виробництві: великий та різноманітний асортимент сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, суттєва відмінність в технологіях виробництва різних видів продукції рослинництва і тваринництва; великий розрив у часі між створенням нових розробок та їх масовим освоєнням, який передбачає додатковий період випробувань та репродукції; дослідження живих організмів; провідна роль науково-дослідних установ; залежність від природної зони та клімату; сезонність сільськогосподарської праці [6].

Із впровадженням новацій у галузь види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей. Інноваційну діяльність у сільському господарстві запропоновано розглядати на чотирьох етапах: розробка новацій, їх апробація та перевірка, відтворення новацій, а також впровадження їх у виробництво.

Розглянемо детальніше вплив діяльності суб'єктів права товарного сільськогосподарського землекористування на розвиток правовідносин щодо охорони й використання сільськогосподарських земель.

Функції сільськогосподарських земель як природного ресурсу, основного засобу аграрного виробництва та предмета праці реалізуються насамперед через діяльність суб'єктів товарного сільськогосподарського виробництва. Як зазначається в літературі, суб'єкт права – це не тільки носій прав та обов'язків, а й головний фактор правового життя, від якого залежить зміст права, його функціонування та розвиток [7, с. 26-27].

Саме тому виробнича діяльність сільськогосподарських товаровиробників є важливим фактором, який впливає на стан сільськогосподарського земельного фонду, динаміку його розвитку та перспективи забезпечення продовольчої безпеки країни.

Суб'єктний склад виробників сільськогосподарської продукції, сформований в період здійснення земельної реформи у сільському господарстві України, не є однорідним. В нашій країні сформувалися три основні види суб'єктів сільськогосподарського землекористування – громадяни, що ведуть підсобні господарства, фермерські господарства та сільськогосподарські підприємства, утворені шляхом реформування (реструктуризації) колишніх колективних сільськогосподарських підприємств [1, с. 370-377].

У зв'язку з нестабільністю і нерозвиненістю ринкових інститутів, недостатньо чіткою визначеністю прав власності на землю та майно, невисокою порівняно з іншими європейськими країнами, орендною платою, низькою вартістю робочої сили, важким фінансовим станом сільськогосподарських підприємств і декапіталізацією у сільському господарстві актуальним стало питання об'єднання ресурсів сільськогосподарських товаровиробників з метою оптимізації їх використання, покращення внутрішнього управління, налагодження збуту, збільшення фінансових результатів виробництва. Як наслідок, в Україні почали з'являтися вертикально інтегровані торгівельно-

виробничі структури – *агрохолдинги*. Їх появу зумовила концентрація та інтеграція а аграрному бізнесі, що пояснюється необхідністю вирішення наступних проблем: забезпечення безперервного постачання сировини для власної переробки переробними підприємствами; розширення аграрними підприємствами наявних підсобних переробних потужностей та формування на їх основі повноцінної промислової переробки; накопичення в аграрних підприємствах кредиторської заборгованості перед банками, які стають фактичними власниками таких підприємств; розвиток сільськогосподарського виробництва підприємствами, що займаються дистрибуцією насіння, добрив, захисту засобів рослин з метою постачання не тільки окремих ресурсів, а й сучасних технологій сільськогосподарського виробництва; можливість вигідно перепродати бізнес [8, с. 8].

Основними видами діяльності агрохолдингів є сільськогосподарське виробництво, переробка сільськогосподарської сировини, виробництво кінцевих продуктів харчування й торгівля цими продуктами. Однією з найістотніших переваг агрохолдингів перед іншими формами господарювання на селі є реальна інтеграція сільськогосподарського та агропереробного виробництва та торгівлі, внаслідок чого зникають посередники і як результат, підвищуються доходи агрохолдингів. Завдяки масштабному виробництву агрохолдинги мають можливість використовувати сучасну високопродуктивну техніку та технології. Це вкрай важливі фактори підвищення ефективності виробництва та якості сільськогосподарської продукції, що має особливе значення після входження України в СОТ [9, с. 529].

Проте, у літературі зазначається, що формування агрохолдингів як суб'єктів аграрного господарювання фактично випереджає формування законодавчої бази діяльності суб'єктів аграрного господарювання [10, с.18].

Як зазначає у своїй монографії Кулинич П.Ф., створення агрохолдингів продиктоване виключно об'єктивними економічними факторами і не є наслідком цілеспрямованої законодавчої діяльності держави у сфері сільськогосподарського землекористування [1, с. 379]. Відповідно правове регулювання земельних відносин не враховує особливостей функціонування такого суб'єкта, як агрохолдинг, тим самим дозволяючи їх діяльність щодо вирощування сільськогосподарської продукції та її продажу на ринку без будь-яких правових обмежень.

Дійсно, дрібні, середні та великі суб'єкти прав на сільськогосподарські землі мають різні програми господарської діяльності, різні технічні і технологічні можливості та, відповідно, по-різному виявляють себе у сфері охорони і використання сільськогосподарських угідь.

Поділяємо думку Кулинич П.Ф. про те, що Україна ще не сформувала власної правової політики щодо розвитку та підтримки різних за розміром сільськогосподарських товаровиробників. Саме тому, як зазначають О.М. Бородіна та І.В. Прокопа, спостерігається активне формування велико-

земельних структур, які на тих чи інших сільських територіях стають можновладними монополістами, пріоритетна підтримка великотоварного виробництва сільськогосподарської продукції і повне ігнорування, а подекуди й дискримінаційне ставлення до середніх та малих форм господарювання [11, с.83-84].

Як висновок слід зазначити, що використання земель сільськогосподарського призначення як природного ресурсу, засобу виробництва, операційного базису та нерухомості постійно конкурують між собою, що потребує ви будови певної пріоритетності зазначених функцій цих земель у системі правового регулювання земельних відносин. Варто погодитись з висновком Кулинич П.Ф. про те, що вищим пріоритетом повинні стати охорона і використання сільськогосподарських земель як об'єкта природи, наступний щабель у системі пріоритетів сільськогосподарського землекористування має зайняти охорона і використання цих земель як засобу аграрного виробництва, а далі – охорона і використання сільськогосподарських земель як операційного базису та об'єкта нерухомого майна [1, с.602].

Що ж до запровадження інновацій у сільське господарство суб'єктами права товарного сільськогосподарського виробництва, то аграрною наукою України розроблена досить велика кількість інновацій, реалізація яких в АПК дозволила б підняти його на якісно новий рівень. Проте ступінь їх реалізації у товаровиробників була і залишається неприпустимо низькою. Дослідники одностайні в одному – інноваційний розвиток АПК неможливо реалізувати, не маючи для цього належних умов: відповідної інфраструктури інноваційної діяльності або сукупність матеріальних, технічних, законодавчих та інших засобів, які забезпечують інформаційне, експертне, маркетингове, фінансове, кадрове та інше обслуговування інноваційної діяльності. Державна підтримка інноваційної діяльності в АПК може і повинна здійснюватися як непрямими методами, у вигляді створення сприятливих умов для її розвитку, так і за прямої участі держави.

Література

1. Кулинич П.Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: Монографія. – К.: Логос, 2011. – 688 с.
2. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В.Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С.10-13.
3. Зубець М.В., Саблук П.Т., Тивончук С.О. Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва/ Зубець М.В., Саблук П.Т., Тивончук С.О. // Економіка АПК. – 2008. – №12. – С. 3-8.
4. Федуняк Т. Інноваційний розвиток, як стратегічний пріоритет ефективного господарювання в аграрній сфері. Тези конференцій [Електронний ресурс].- Режим доступу : // <http://conftiapv.at.ua>

5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?3800>.
6. Чемерис І. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/
7. Харитонova О.І. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції / О.І. Харитонova, Є.О. Харитонов. –Х.: Одісей, 2002. -592 с.
8. Агрохолдингові компанії в Україні: добре чи погано. Німецько-український аграрний діалог. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – Київ, серпень 2008 р.
9. О. М. Савельєва. Організаційно-правові питання функціонування агрохолдингів в Україні / Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. тез наук. доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (19-20 берез. 2010 р.)/ уклад. О.В. Жишко, А.М.Сур'як, І.Ф. Урина. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 583 с.
10. Акманов С.С. Агрохолдинги в системе аграрных правоотношений российских сельхозтоваропроизводителей / С.С. Акманов // Аграрное и земельное право. – 2010. - №. 5 (65). – С. 8-20.
11. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення/ О.Бородіна, І.Прокопа// Економіка України. – 2009. – № 4. – С.74-85.

Внедрение инноваций в сельское хозяйство субъектами права товарного сельскохозяйственного производства

Резниченко С.Б.

Стаття посвящена дослідженню особливостей розвитку інноваційних процесів в сфері сільського господарства, раскрытию вопросу деятельности субъектов права товарного сельскохозяйственного землепользования на развитие правоотношений по охране и использованию сельскохозяйственных земель и проблемам реализации инноваций в сельском хозяйстве Украины.

Ключевые слова: *інновації, сільськогосподарське виробництво, суб'єкти землепольовання, агрохолдинг.*

Innovations in agriculture with participation of commercial agricultural production subjects

Reznichenko S.B.

The article is devoted to the research of specificity of innovative development in agricultural sphere, to covering the issues, concerning the procedures in which the subjects of agricultural land-tenure relations provide protection and use of agricultural lands. Also the problems of innovations realization in agriculture of Ukraine are enlightened.